

Zabijáci lvů

V oblasti kolem řeky Uelle na severu Demokratické republiky Kongo vyprávěli domorodci o obrovských lidoopech, kteří jsou stejně velcí jako gorila, někdy i větší, až dvoumetroví, a mnohem agresivnější a nebezpečnější. Tamější lovci se jich velmi obávají. Není je prý možno usmrtit ani otráveným šípem. Nikdo před nimi neobstojí, nebojí se ani lvů a levhartů, které zabíjejí a požírají. Proto je místní nazývají *zabijáci lvů*. Ve stejné oblasti žijí i mimořádně útočné hyeny skvrnité, jejichž smečky občas uloví i člověka, na zabijáky lvů si však nikdy netroufnou. Ne, rozhodně to není nějaký nerudný klan goril. Jednak jejich nejbližší populace žije ve vzdálenosti asi sedm set kilometrů, jednak jde o naprosto odlišné tvory. Více se podobají gigantickým šimpanzům, ale šimpanzi to nejsou. Ti tam žijí také, jsou však mnohem menší, na rozdíl od obrů lezou po stromech a i jinak se chovají zcela odlišně. Domorodci jim říkají *stromoví bubeníci* pro jejich zvyk bušit vytrvale do kmenů velkých pralesních stromů. Hnízda si splétají na stromech, zabijáci lvů si je zhotovují na zemi.

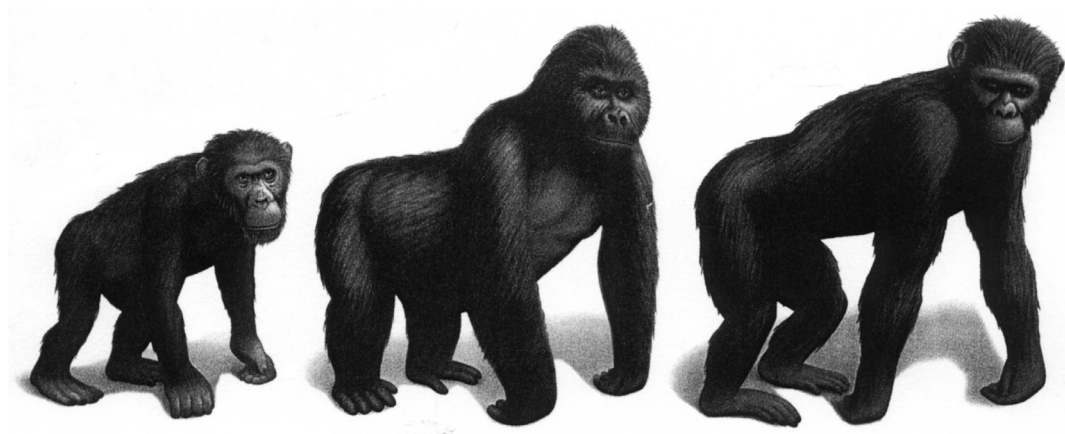
V roce 1908 jeden belgický důstojník zastřelil nedaleko městečka Bondo na řece Uelle dva velké neznámé lidoopy. Jejich lebky spolu se dvěma dalšími, které získal od místních lovců, přivezl do Evropy a věnoval je Muzeu střední Afriky v Tervurenu nedaleko Bruselu. Tam vzbudily pozdvižení. Neodpovídaly totiž žádnému známému lidoopu. V obličejové části se podobaly obrovským lebkám šimpanzů, ty samčí se však vyznačovaly temným hřebenem jako u samců goril. Primatologové si s nimi nevěděli rady. Nakonec padl verdikt, že jde o lebky goril, avšak natolik odlišné od ostatních, že je v roce 1937 Henri Schouteden popsal jako nový poddruh *Gorilla gorilla uellensis*. Od roku 1908 nebyl již také zaznamenán žádný nový exemplář. Nově popsaný poddruh zůstával stále záhadou. Postupem doby čím dál více zoologů jeho popis zpochybňovalo a tvrdilo, že v případě oněch čtyř lebek šlo o individuálně vybrané aberativní exempláře běžné gorily.

Fotograf afrických divokých zvířat Karl Ammann, žijící trvale v Keni, ačkoliv byl původem Švýcar, narazil náhodně na pověsti o tajemném obrovském lidoopu od řeky Uelle v roce 1996. Zaujaly ho natolik, že se po něm rozhodl soustavně pátrat a dopídit se pravdy. Věnoval se také intenzivně ochraně přírody a obával se, že pokud opravdu existuje, je tak malá populace žijící na úzce vymezené lokalitě bezprostředně ohrožena vyhubením, pokud se jí v jejím životním prostředí nedostane patřičné ochrany. Ammann tedy zorganizoval expedici a vypravil se k řece Uelle. Dorazil do oblasti Bili, kde podle informací, které získal, se měl tajemný lidoop objevovat nejčastěji. Přes veškeré úsilí se mu ho však objevit nepodařilo. Získal však mnoho nových informací od domorodců a našel spoustu velkých hnízd na zemi, v nichž byly i chlupy, trus, který byl odlišný od šimpanzího, a mnoho obrovských stop, jejichž odličky pořídil. Trus připomínal trus goril, stejně tak jako způsob, jímž byly lámány

mladé stromky v okolí hnízd. Při podrobném zkoumání trusu se však zjistilo, že obsahuje mnoho zbytků ovoce a plodů i živočišné potravy, jak je tomu u šimpanzů, a neodpovídá stravě goril, složené z rostlinných výhonků, lián, bambusu a listů. Je také mnohem větší než u ostatních lidoopů včetně goril. Ammannovi se podařilo získat i další lebku samce s temným hřebenem, jaký mají gorily, všechny další charakteristiky lebky získané měřením však odpovídaly šimpanzovi. Bylo čím dál jasnější, že neznámý obr je něco mezi šimpanzem a gorilou, není však zřejmě ani tím, ani oním.

Nová vlna občanských válek, která vypukla v Kongu v následujících letech, znemožnila Ammannovi, aby se k řece Uelle do oblasti Bili a Bondo vrátil. Našel však domorodého lovce z Kamerunu, zabývajícího se nelegálním lovem goril, šimpanzů a jiných divokých zvířat pro maso, a pověřil ho, aby na dané lokalitě pátral dál. Lovce znal dokonale jak šimpanze, tak i gorily, znal i jejich zvyky a způsob života a Ammann předpokládal, že by mu mohl pomoci rozřešit záhadu neznámého obra. Lovci se však určeného místa nepodařilo dosáhnout. Byl zastaven v jedné vesnici severně od Bondy, hodně daleko od vytipované lokality, kde našel jen hnízda goril, jejichž fotografie přinesl.

Ammann se znovu vypravil do Bondy až v roce 2000. Tentokrát vzal s sebou i několik odborníků na výzkum lidoopů. Procházeli pralesem křížem krážem, navštívili všechna místa, která jim domorodci určili jako zvlášť nadějná, nalíčili i spoustu návnad, především banánů a jiného ovoce, nastražili fotopasti, přesto se jim opět živého jedince spatřit nepodařilo. I když konečného cíle expedice se dosáhnout nepodařilo, potvrdili vědci již dříve známé skutečnosti. Pozemní hnízda nalézali především na močálovitých březích řeky Uelle. Byla složena ze spletených větví a vystlána velkými listy. Znovu v nich byly nalezeny chlupy. Jejich vzorky byly rozeslány do několika nezávisle na sobě pracujících laboratoří. Tak trochu to připomínalo pátrání po yettim – spousta druhotných faktů a nepřímých náznaků existence, rozhodující důkaz však přes všechno vynaložené úsilí nikde.

Srovnání velikostí (zleva): běžný šimpanz, gorila, lidoop z Bili

První výsledky testů DNA ze vzorku chlupů naznačily, že neznámý lidoop má blíže k šimpanzovi než gorile. Půjde tedy pravděpodobně o šimpanze, ale o šimpanze nebývalé velikosti a zřejmě dosud neznámého druhu. O poddruh jít nemůže, neboť žije na stejné lokalitě s běžným šimpanzem, s nímž se nemísí a od něhož se odlišuje i v mnoha dalších aspektech, nejen velikostí.

Ammann chtěl počkat s publikací svých objevů do doby, kdy se mu podaří jednoho ze zabijáků lvů spatřit na vlastní oči, informace o tajemném lidoopu se však již začaly rychle šířit. Vyskytly se dokonce názory, že se podařilo objevit místo výskytu záhadných obřích lidoopů, kteří posloužili jako vzor Edgaru Riceovi Burroughsovi pro opy, kteří vychovávali Tarzana. Z románu je totiž jasné, že to nebyly ani gorily, ani šimpanzi.

Co se nepodařilo Ammannovi, v tom uspěla žena. V roce 2002 pátrala v oblasti Bili po zabijácích lvů americká primatoložka dr. Shelly Williamsová z Atlanty ve státě Georgia. Odbornice na slovo vzatá, byla specialistkou na chování lidoopů a spolupracovala s Institutem Jane Goodalové. Díky svým znalostem dosáhla už několika významných úspěchů v terénu. Byla rozhodnuta využít je i v povodí řeky Uelle. Hovořila místním jazykem lingala, a proto navázala s domorodci velmi dobré styky. Strávila tam mnohem delší dobu než Ammann, více než dva měsíce. Se skupinou místních lovců se jí podařilo sledovat skupinu tajemných lidoopů po mnoho hodin a filmovat je na video. Získala také nové informace. Například tu, že zabijáci lvů pořádají za úplňkových nocí hlučné koncerty, kdy houkavým vytím vítají měsíc. Znalcům Burroughsova díla to opět připomene lidoopy, kteří se ujali Tarzana. Ti přece vítali východ měsíce stejným způsobem, a to obřadem nazývaným *dum dum!* Samci bubnovali na dutý kmen a členové tlupy tančili. Jak k této informaci Burroughs přišel? Na rozdíl od běžných šimpanzů, kteří jsou po setmění zticha, aby na sebe nepřilákali lvy a levharty, jsou obří lidoopové aktivní i v noci. Kromě toho získala rovněž vzorky ke genetickému rozboru a pořídila mnoho odlišných stop. Stopy samců, kteří jsou výrazně větší než samice, měřily třicet čtyři centimetrů, byly tedy o celých pět centimetrů větší než stopy goril. Zdůrazňovala, že lidoopové z Bili, kteří se vůči člověku chovají na rozdíl od ostatních druhů lidoopů dost suverénně, mají velmi plochý obličej, široký čenich a od útlého mládí mají po celý život neměnnou šedou barvu na rozdíl od goril, jejichž zbarvení se s věkem mění na černošedou až téměř černou. Existence obrovských, do té doby záhadných lidoopů, byla nezvratně prokázána a Williamsová byla uznána za jejich objevitelku. Tím na sebe strhla pozornost světových sdělovacích prostředků. Napsala několik zásadních článků do vědeckých časopisů, poskytovala rozhovory tisku a televizi a přednášela v mnoha renomovaných institucích. V roce 2004 v časopise *New Scientist* vyličila jedno ze svých dramatických setkání s tajemnými obry:

Náhle vyrazili z buše čtyři z nich přímo na mne. Kdyby to byl jen předstíraný útok, tak by řvali, aby nás zastrašili. Tihle však byli hrozivě tiší. A byli obrovští. Přicházeli zabíjet. Stála jsem naproti nim. Pak se zastavili a pohlíželi mi přímo do tváře. Nakonec se obrátili a zmizeli.

Musel to být opravdu nervy drásající zážitek. Williamsová byla první zooložkou,

kteřá tyto tvory spatřila na vlastní oči, navíc z tak těsné blízkosti. A nepočítáme-li onoho belgického důstojníka, který dva z nich v roce 1908 zastřelil, aniž tušil, co jsou zač, i prvním bělochem. Nemohla vědět, jak to dopadne. A když vezmeme v úvahu všechny ty hrůzostrašné historiky o zabijácích lvů, které předtím od domorodců slyšela... Musela to být mimořádně odvážná žena!

Ammann však nesl úspěch Williamsově velmi nelibě. Vynaložil přece tolik úsilí a nakonec shrábl úspěch někdo jiný! Považoval lidoopa z Bili tak trochu za svůj majetek a domníval se, že jen on měl právo pokračovat v dalším pátrání, které by mu nakonec přineslo kýžený výsledek. Zahájil proto proti Williamsově dost nechutnou pomlouvačnou kampaň. A chystal novou expedici do Bili. Vrátil se tam v roce 2004. Doprovázely ho dva filmové štáby a pět renomovaných vědců. Ammann dobře věděl, že pokud bude chtít přinést něco nového, bude muset dokázat víc než jen najít další hnízda a nové chlupy. Instaloval proto v pralese znovu fotopasti. I když se mu živého zabijáka lvů ani tentokrát spatřit nepodařilo, fotopasti byly úspěšné. Podařilo se mu pořídit několik fotografií, z nichž je patrné, že tito tvorové se často pohybují jako gorily po čtyřech, jejich ruce, po jejichž kloubech kráčejí, jsou však tak dlouhé, že jim umožňují držet tělo ve značně vzpřímené poloze.

Ammann se také doslechl, že nedaleko letištní dráhy v Bondo byl přednedávnem jeden z těchto obrovských lidoopů zastřelen a že byla pořízena jeho fotografie. Poslal tam svého člověka, aby ji koupil. Je na ní zachycen mohutný lidoop se dvěma černošskými lovci, z nichž jeden byl metr osmdesát vysoký. Zastřelený lidoop, umístěný v sedící poloze před nimi, je evidentně větší. Výšce zabijáka lvů, dosahující až dvou metrů, odpovídá i pozdější svědectví norské misionářky, kterou tamní domorodci nazývají Madam Liev. Když jela autem, zastoupil jí obrovský lidoop cestu. *Šel po zadních a byl mnohem vyšší než já*, uvedla misionářka.

Po zveřejnění analýzy DNA, která zařadila obry z Bili k poddruhu šimpanze *Pan troglodytes schweinfurthii*, se zoologové rozdělili do dvou skupin. Jedni tyto výsledky přijali, druzí je zpochybňují. Důvodů pro to je hned několik. Jak jsem již uvedl výše, o poddruh jít nemůže, neboť zabijáci lvů žijí na stejné lokalitě s běžnými šimpanzi právě tohoto poddruhu. Jejich chování je zcela odlišné, nemísí se spolu. Rozdíl ve stavbě lebky, zvláště samců, je markantní. Všechna tato fakta definici poddruhu jasně odporují. Při sběru vzorků mohlo dojít k záměně, případně k jejich následné kontaminaci. K takovým omylům a chybám došlo v molekulární genetice při analýze DNA již mnohokrát. Tak například v poslední době se při identifikaci DNA z fosilií moderního člověka údajná lidská DNA opakovaně našla například i v kostech jeskynních medvědů, mamutů a jiných zvířat. I doktorka Williamsová byla přesvědčena, že v případě lidoopů z Bili jde o samostatný druh, v méně pravděpodobném případě snad o křížence gorily se šimpanzem. Konečně i na takzvaného trpasličího šimpanze bonobo, považovaného dříve za poddruh, je dnes pohlíženo jako na samostatný druh *Pan paniscus*. Někteří primatologové ho dokonce považují za zvláštní rod a označují jej *Bonobo paniscus* nebo *Bonobo bonobo*.

Doktorka Williamsová byla bohužel tragickou událostí vyřazena z dalšího terénního výzkumu, k němuž se chystala. Došlo k ní v Atlantě 7. listopadu 2005. Drogový

dealer Elliot Mitchell se se svým kumpánem pokusil unést v nákladňáku jednoho ze zákazníků, s nímž měl zřejmě nevyřízené účty. Ten se však vysmekl a snažil se uprchnout. Mitchell ho udeřil pistolí a přitom vyšla rána, která náhodně zasáhla Williamsovou, která šla na nákup do sousedního obchodního centra. Od té doby nemůže chodit a je upoutána na invalidní vozík. V březnu 2009 byl Mitchell odsouzen na doživotí plus čtyřicet pět let.

Zkoumání obra z Bili pokračuje. Do povodí řeky Uelle se vydávají další expedice a snaží se o něm získat co nejvíce nových informací. Množí se i filmový a fotografický materiál. Během doby se tam už vystříдалo mnoho prominentních věd-

Šipka na mapě ukazuje lokalitu v pralese Bili, kde se jako na jediném známém místě vyskytuje záhadný lidoop

ců včetně George Schallera, známého svými terénními průzkumy a publikacemi o několika druzích divokých zvířat, především však o gorilách, a Colina P. Grovese, významného australského zoologa a antropologa, spoluautora popisu východoafrického předka člověka *Homo ergaster* a jednoho ze zakládajících členů Mezinárodní kryptozoologické společnosti. Profesor Hicks z Amsterodamu strávil se svým týmem výzkumem v oblasti Bili půldruhého roku a publikoval řadu nových informací. Tak například spatřil zkoumaného lidoopa při požívání levharta. To podle něho dodává věrohodnosti tvrzení domorodců o tom, že tito obří primáti loví a požívají i lvy. S novými poznatky se jejich odlišnost od chování běžných šimpanzů prohlubuje. Loví ryby a želvy a k získání potravy používají primitivní nástroje, odlišné od pomůcek běžných šimpanzů. Projevují známky cílevědomého jednání a uvažování. I v chování obou pohlaví byly zaznamenány výrazně větší rozdíly. Novými testy však byla znovu potvrzena shoda jejich DNA s DNA poddruhu *Pan troglodytes schweinfurthii*. Někteří primatologové to tím považují za vyřešenou záležitost, jiným však tento rozpor nedá spát a jsou stále přesvědčeni, že se někde musela stát chyba, že provedená analýza nebyla schopna identifikovat odlišné znaky, které z výše uvedených důvodů musí evidentně existovat.

Zřejmě jde opravdu o gigantické šimpanze, jejichž morfologie a etologie je však výrazně odlišná ode všech ostatních. Australský zoolog Colin P. Groves se domnívá, že na základě nových poznatků o těchto obrovitých a zcela odlišných lidoopech by měla být taxonomie šimpanzů od základů přehodnocena. Faktem je, že pokud je lidoop z Bili morfologicky a etologicky odlišný od běžných šimpanzů žijících s ním na téže lokalitě a je od nich i reprodukčně oddělen, to znamená, že se s nimi nemísí, jde jednoznačně podle definice druhu o samostatný druh, ať jsou výsledky analýzy DNA, jaké chtějí. Zdá se, že současná metodika rozboru DNA nedokáže zatím obsáhnout všechny odlišnosti.

Jedno je však jisté. Je obrovským překvapením, že v oblasti, považované za celkem dobře prozkoumanou, žije na počátku jedenadvacátého století obrovský, vědcům neznámý lidoop velikosti gorily. Další důkaz, co všechno ještě o přírodě a zvířatech v ní žijících nevíme.

Drak z ostrova Komodo

Ostrov Komodo je tvořen skalami vulkanického původu a pokrytý hustým lesem. Je malý, pouhých čtyřicet kilometrů dlouhý, o rozloze něco přes šest set kilometrů čtverečních. Až do roku 1912 byl širší evropské populaci neznámý. Původně tam lidé nežili. Silný příboj téměř znemožňoval přistání a také tu nebylo nic, o co by bylo radno stát. Počátkem devatenáctého století se pro sultána blízkého ostrova Sumbawa stalo Komodo jakýmsi „Dábelským ostrovem“, kde založil trestaneckou kolonii pro těžké zločince a své politické odpůrce. Čas od času navštěvovali Komodo domorodí

lovci a lovci perel z ostrovů Sumbawa, Flores a některých dalších přilehlých ostrovů. Po návratu domů vyprávěli podivné věci, které zněly jako pohádky.

Hovořili o obrovských monstrech, děsivých dracích, kteří se trochu podobali krokodýlům, ale žili na souši a požírali divoká prasata, jeleny – a lidi. Těmto hrůzostrašným nestvůrám se začalo říkat *boeaja darat* – pozemní krokodýl. Jiní je nazývali *ora*. Zvěsti o obludách se šířily dál a zasáhly i Evropu. Tam nad nimi vědci opět pohrdavě ohrnovali nos. Na Jávě se však našel někdo, koho velmi zaujaly. Byl to major P. A. Ouwens, ředitel botanické zahrady v tehdejší Buitenzorgu (dnešním Bogoru). Ve snaze dovědět se víc napsal v roce 1910 svému příteli J. K. H. van Steynovi, v té době guvernérovi ostrova Flores, sousedícího s Komodem na východě, a požádal ho, aby věc osobně prošetřil. Naštěstí byl van Steyn sám náruživým amatérským přírodovědcem, a tak ho tato myšlenka hned od počátku uchvátila. Chvilí to však trvalo, než svou expedici připravil. Mezitím došla Ouwensovi další zpráva, která jeho původní zájem ještě posílila. Svědectví pilota van Deyka, který musel na Komodu nouzově přistát. Jeho vyprávění znělo jako pohádka.

Kola van Deykova letadla se zabořila do písku pláže a pravé dolní křídlo, na něž se letadlo převážilo, bylo zlomeno. Pochopil, že s tímhle už nikdy nevzlétne. Nezbyvalo než čekat na záchranu. Pilot pochopil, že se stal Robinsonem. Uvědomoval si čím dál jasněji, že čekání bude pěkně dlouhé. Kolem ostrova zrádné mělčiny, dravé mořské proudy a divoký příboj bušící do skalnatého pobřeží. Přistát zde nebylo rozhodně snadné. Snad jen nějaký zbloudilý domorodý člun.

Vzal kanystr a vypravil se hledat vodu. Našel slabý pramínek mezi několika palmami. Napřed se napil a pak začal plnit nádobu. Náhle se ho zmocnil nepříjemný pocit, jako by ho někdo upřeně pozoroval. Zvedl hlavu, rozhlédl se a zkameněl. Několik metrů od sebe spatřil strašlivou příšeru, ztělesněný horečnatý sen kuřáka opia. Zčásti to bylo kryto křovím, přesto se mu však vryly do paměti svalnaté přední nohy s hrozivými drápy a především děsivá hlava s potměšile hledícíma očima a protáhlou tlamou, z níž každou chvíli vystřeloval dlouhý rozeklaný jazyk. Připadalo mu to, jako by z dračí tlamy čas od času vyšlehl plamen.

Pilot na víc nečekal. Kanystr nechal na místě a s hrůzou prechal k letadlu. Děsil se představy, že ho netvor pronásleduje. Aspoň v tom měl štěstí. Když se ohlédl, nebylo po drakovi ani vidu.

Teprve druhého dne se van Deyk odvážil vrátit pro odhozenou nádobu. Později pozoroval nedaleko další tři draky, hodující na roztrhaném divokém vepři. Drásali maso ostrými drápy a rvali je tlamami plnými ostrých zubů. Jejich délku odhadoval aspoň na čtyři metry. Byli černí jako zplozenci pekla a z každého jejich pohybu vyzařovala nezkrotná síla. Pilot poznal, že by v boji s nimi neměl nejmenší naději.

Několik měsíců žil van Deyk s draky na jejich ostrově. Kradl zbytky jejich hostin, kusy masa stržených jelenů a divokých prasat. Za úplňkových nocí pozoroval siluety saní vztyčených na zadních nad kořistí a měl pocit, že se nevyzpytatelným řízením osudu dostal do hlubin pravěku. Nakonec byl zachráněn lodí domorodých rybářů.

V roce 1912 přistál konečně u břehů ostrova Komodo van Steyn. Stál v čele dokonale vyzbrojené vojenské expedice. K této akci dostal i přímý pokyn od holandské

vlády. Vojáci brali celý podnik jako povedený žert. V době, kdy lidem začínají nad hlavou létat letadla, se organizuje výprava na lov draků! Záležitost hodná snad ještě tak středověku.

Smích je však přešel, když se van Steyn krátce po přistání setkal se dvěma holandskými lovci perel, Kockem a Aldegonem, kteří žili na Komodu již delší dobu. Ti vyprávěli několik historek o svých zkušenostech se strašlivými draky ora, při nichž vstávaly hrůzou vlasy na hlavě. Podle nich dorůstají draci žijící ve vnitrozemí ostrova až sedm metrů, u pobřeží žijí prý menší exempláře. Oba lovci perel poskytli čím dál tím vystrašenějším vojákům nejen popis tajemných zvířat, ale i základní informace o jejich chování a způsobu lovu.

A tak když potom na pobřeží spatřili dva draky současně, chvěly se jim ruce, pozvedající pušky. Všichni mířili na bližší kus, jak jim určil jejich velitel. Stáli tu jako popravčí četa a čekali na van Steynův povel. Ale nebyl to odsouzený, kdo se třásl hrůzou. Třásl se příslušníci popravčího komanda. Co když jsou pravdivé i informace o tom, že pancíře draků jsou neprůstřelné, co když se po vypálené salvě oba nezranění draci na ně vrhnou? I jejich velitel dal povel ke střelbě velmi stísněným hlasem.

Horor se však nekonal. Obluda padla k zemi a van Steyn mohl záhy nato poslat kůži spolu s fotografií zastřeleného draka Ouwensovi do Buitenzorgu. V průvodním dopise správně určil zoologickou příslušnost svého úlovku, když napsal, že se podle jeho názoru nejedná o pozemního krokodýla, ale o obrovitého, vědě dosud neznámého varana. Ještě téhož roku popsal pak Ouwens legendárního draka pod vědeckým jménem *Varanus komodoensis*. Největší ulovený exemplář byl dlouhý tři metry třicet pět centimetrů, domorodci však neustále tvrdili, že ve vnitrozemí ostrova se vyskytují jedinci až šestimetroví.

Později se zjistilo, že draci žijí i na dalších třech ostrovech Malých Sund, sousedících s ostrovem Komodo, a to na jihozápadním cípu ostrova Flores, na ostrově Rintja a na maličkém korálovém ostrůvku Padar, ležícím mezi Komodem a Rintjou. Zde se živí vejci želv, protože tu žádná jiná vhodná kořist nežije. Počátkem osmdesátých let dvacátého století se přišlo na to, že varan komodský žije i na ostrově Sumbaya.

Draci na Komodu mají však jiné možnosti. Loví tu především divoká prasata a jeleny nebo dobytek osadníků, neboť na rozdíl od doby van Steynovy expedice je dnes již ostrov trvale obydlen. Napadnou i buvola o hmotnosti osm set kilogramů a zdolají ho v překvapivě krátké době. Nemají patřičnou rychlost k delšímu pronásledování kořisti, a tak na ni číhají v záloze v úkrytech podél stezek nebo u napajedla. Dokážou ležet celé hodiny bez hnutí, dokud nepřijde jejich chvíle. Pak vyrazí k rychlému, překvapivému útoku. Jejich síla je taková, že často srazí napadené zvíře k zemi. Buvolům někdy překousnou nohy a takto zmrzačená zvířata pak již lehce zdolají.

Komodští varani nezabíjejí kořist udušením jako kočkovité šelmy. Silnými drápy rozpárou její tělní dutinu a ostré zuby práci dokončí. I pokud se podaří jejich oběti první útok přežít a dát se na útěk, je stejně odsouzena k smrti. Většinou zahyne ztrátou krve nebo otravou. Ve slinách varanů je obsažen enzym zabraňující srážení

krve. Dříve se soudilo, že toxiny ve zbytcích rozkládajícího se masa, zachyceného mezi zuby varana, způsobí jeho kořisti otravu krve. Teprve zcela nedávno došlo k nečekanému objevu. Varan komodský má v čelistech jedové zuby a jeho kousnutí je stejně smrtelné jako uštknutí jedovatého hada. Drak prchající kořist cílevědomě sleduje, jde neomylně po její stopě. Z tlamy každou chvíli vyšlehne rozeklaný jazyk, kterým doslova „ochutnává“ vzduch. Uvnitř tlamy se jazyk otevírá o místo vybavené mimořádně citlivými chuťovými buňkami, nazývané Jacobsonův orgán. Podobný mají i hadi. Při sledování kořisti je vytrvalý a dokáže za ní jít celé hodiny. Nespěchá. Ví, že mu neunikne.

Draci dokážou spořádat ulovené zvíře neuvěřitelně rychle. Bylo pozorováno, že asi padesátikilový exemplář sežral pětáctyřicetikilového kance, tedy devadesát procent své hmotnosti, za sedmáct minut. Po kanci nezůstalo ani kopýtko. Při žraní si drak přidržuje kořist na zemi mohutnými předními nohama a trhá z ní ostrými zuby, které jsou na okrajích pilovité jako zuby dravých dinosaurů, obrovské kusy masa, které hltavě polyká. Nestravitelné zbytky pak později vyvrhne.

Je známou skutečností, že komodští draci občas zabijí i člověka. To, že za posledních osmdesát let bylo na Komodu usmrceno jen asi patnáct lidí, je nutno přičíst mimořádným bezpečnostním opatřením. V dobách, kdy tu žili trestanci, bylo lidských obětí mnohem víc. Ory si vybírají oběti jak mezi domorodci, tak i mezi návštěvníky ostrova. Ti většinou nemají do poslední chvíle ani tušení, že drak číhá snad metr nebo dva od zarostlého okraje stezky. Jedním z nejčastěji publikovaných tragédií je případ švýcarského turisty, který se v roce 1989 vydal přes zákaz sám do pralesa, aby tu získal několik unikátních fotografií. Našli z něho jen brýle a kameru značky Nikkon. Dnes stojí na onom místě jednoduchý kříž, varující ostatní před číhajícím nebezpečím. Známé jsou i útoky draků na jiných ostrovech. Na Floresu zemřel po napadení drakem policejní důstojník, na Rintje si v roce 1987 počíhal varan na odrostlejšího chlapce hned pod dřevěným žebříkem vedoucím k domu na kůlech, kde s rodiči žil.

Dnes se odhaduje, že na všech čtyřech ostrovech žije asi pět až šest tisíc draků, z toho polovina na Komodu. Zvíře, jemuž se na počátku dvacátého století zoologové vysmívali jako nesmyslné pohádce, je dnes součástí turistického průmyslu, přinášejícího vysoké zisky. Jen na Komodo zavítá ročně asi tisíc turistů toužících spatřit toto legendární zvíře, opředené stále závojem dávného tajemství.

Když jsem byl na Komodu v roce 1973 poprvé, pozoroval jsem komodského draka z posedu na stromě, kam mě zavedl průvodce. Draky tu občas přikrmovali, a tím je tam naučili chodit, nebylo však vůbec jisté, zda se drak objeví. Pode mnou malá kamenitá planinka, uzavřená ze všech stran hustým porostem. Jen v jednom místě zřetelně prošlapaná stezka, ústící na protější straně. V rukou tuhnoucích dlouhým čekáním jsem svíral fotoaparát. Byl jsem propocený skrz naskrz. Vedro bylo nesnesitelné. Chvěl jsem se vzrušením a upřeně zíral na stezku. Stále nic. Čekali jsme tam už víc než dvě hodiny. Pozornost začala ochabovat, upoutali mě hašteříci se papoušci ve větvích protějšího stromu. Vtom se clona zeleně dole zcela neslyšně rozestoupila. Spatřil jsem svého prvního draka. Plochá, drsnými šupinami pokrytá

hlava, sevřená tlama, z níž co chvíli vystřelil rozeklaný jazyk, silný krk se zvrásněnou kůží, vytvářející dojem pancíře, široce rozkročené přední nohy s hrozivými drápy, silný ocas připravený k úderu a upřený pohled malých, zlověstně vyhlížejících očí. Z celého jeho postoje vyzařovalo sebevědomí a koncentrovaná síla.

Asi po patnácti letech při mé druhé návštěvě Komoda to už tak dramatické nebylo. Průvodce vedl naši skupinku zhruba kilometr dlouhou chráněnou přístupovou cestou k ohradě na vysokém břehu, asi čtyři metry nad vyschlým říčním korytem. U něj leželi varani jako nehybné klády. Bývá jich tu obvykle asi tak deset. Čekali, až jim bude předhozena pravidelná dávka potravy, většinou dvě dobytčata. Pak se na ni zběsile vrhli, trhali ji na kusy a urvané kusy hltavě polykali. Turisté však nezískají správnou představu o jejich životě, neboť ve skutečnosti jde o plazy žijící převážně samotářsky. Sem byli naučeni chodit hromadně jen díky příkrmování. Navíc ohrazená pozorovatelná neposkytuje nejlepší podmínky k jejich fotografování nebo filmování, a tak není divu, že toto předem připravené divadlo některé podnikavější fotografy neuspokojuje a později se na vlastní pěst pokoušejí i přes přísný zákaz o víc.

Varan komodský měl však pro vědce ještě jedno nečekané překvapení v záloze. Herpetolog Petr Velenský z pražské zoologické zahrady v Troji, zodpovědný za zdejší chov tohoto nesmírně vzácného plaza, nevěřil jednoho rána vlastním očím. Samice, která předtím nebyla prokazatelně oplodněna žádným samcem, snesla vejce. A po čase se z vajec vylíhla živá čilá mláďata! Bylo to neuvěřitelné, ale byla to pravda. Varan komodský je schopen partenogeneze, zrození mláďat bez oplodnění. V takovém případě jsou ovšem všichni potomci pouze samice.

Naskýtá se otázka, proč komodský drak dosáhl na rozdíl od svých blízkých příbuzných tak obrovské velikosti a mohutnosti. Zoolog dr. Diamond z Kalifornské univerzity vychází ze skutečnosti, že na ostrovech Komodo a Flores žily ještě donedávna dva druhy trpasličích slonů rodu *Stegodon*, a domnívá se, že se velcí komodští varani vyvinuli jako jejich specializovaní predátoři a že byli na úzce vymezené lokalitě také hlavní příčinou jejich vyhubení. V této souvislosti je zajímavé, že se nedávno přišlo na to, že kromě varanů komodských a obou druhů stegodonů žili na ostrově Flores ještě mnohem větší varani, pěti až šestimetroví. Třeba to byli právě oni, kdo se specializoval na lov stegodonů a krátce poté, co je vyhubili, zanikli také. Varani komodští, uzpůsobení k lovu menší kořisti, přežili. Třeba to tak bylo i na Komodu. Odkud se vzaly pověsti domorodců o tom, že ve vnitrozemí ostrova žijí mnohem větší draci? Třeba tu ti obří varani přežívali mnohem déle, než si dnes myslíme. Ale domorodci si to pamatují!